

ФЕНОМЕН ГЕЙШ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ

Романіка Уляна

Стаття присвячена аналізу проблеми зменшення кількості гейш та ефективності методів, які були вжиті японським урядом щодо вирішення цієї проблеми.

Ключові слова: гейша, гейко, майко, кагаї.

Сучасний світ швидко змінюється, технології безупинно розвиваються та замінюються більш новими і зручними для людства; музика, кінематограф, театр, живопис – приймають нові форми; одні міста зникають з лиця Землі, а інші розростаються на більшій території. У такому мінливому світі найважливішим є збереження традицій, культури народу, його цінностей. У Японії таку роль грає гейша – візитна картка цієї країни нарівні з самураями і цвітом сакури.

Досить багато досліджень стверджують, що незважаючи на популярність гейш у самій Японії та за її кордонами, кількість цих незвичайних, особливих жінок зменшується. Саме ця позиція домінує в дослідницькому сегменті українських досліджень цієї проблеми, яких є досить небагато [Мачеброта, 2013], в західних джерелах даються різні оцінки ситуації, і навіть є джерела, які демонструють показники, що кількість гейш збільшується.

Метою статті є аналіз гейш як культурного феномену в контексті сучасних соціокультурних процесів.

Японське слово «гейша», насправді, можна розбити на два слова, щоб показати його значення: «гей - ша» має буквально значення «людина мистецтва» або «виконавець мистецтва». Гейші також відома під ім'ям Гейко, що означає «жінка мистецтва» [Nusselder, 2022]. Таким чином, гейші — це жінки, які виконують багато видів традиційного японського мистецтва, наприклад спів, танці та гру на музичних інструментах. Також «Робота гейші полягає в тому, щоб наливати напої та пити разом з гостями, коли їх просять. Іноді їм також потрібно вдатися до цікавої бесіди з клієнтами, яких вони супроводжують».[Nusselder, 2022].

Переклад слова гейша застерігає нас від спрощеного розуміння гейш як «жінок для розваги», так і самі гейші поступово спростували це припущення принаймні трьома способами: «добровільним знайомством із зовнішнім світом, відданістю збереженню своєї історії як важливого елементу культури та модернізацією свого мистецтва, зосередившись переважно на музиці, танцях, співах і вечірках, залишаючи розважальний/сексуальний аспект позаду як питання вибору» [Wang, 2021].

Саме функція жінки мистецтва була головною - так з 1730 по 1780 роки у період розквіту, гейш називали одоріко (踊り子, що означає танцівниці) або гравчиня на сямісені.[Токи, 2022]

Рис.2 Гейко виступає на щорічному фестивалі Gion Matsuri, який триває весь липень. ©Gejideji

Звідки з'явилась ідея про гейш проститутку? Перш за все через спрощені образи гейш з поп-культури, особливо через популяризацію ідеї «мізуаге» - ритуалу, описаного та надмірно підкресленого в «Мемуарах гейші» Голдена [Голден, 2005]. *Мізуаге* відноситься до «ритуалу, під час якого молода жінка втрачає цноту, як правило, від залицяльника, і в цьому випадку незабаром стає повноцінною гейшею. Перш за все, важливо розуміти, що цей ритуал практикувався не всіма спільнотами гейш, і багато хто його навіть не заохочував. У місцях, де це було дозволено, фокус *мізуаге* не був на продажі послуги, а скоріше обряд переходу - тому, що більшість жінок у той період вважали цілком нормальною частиною переходу підлітка до жіночого стану. Звичайно, цей ритуал і всі форми проституції були заборонені з реформами 1958 року»[toki, 2022].

Традиційно гейші завжди жили в жіночих домогосподарствах під час навчання, починаючи з майко (учениці гейші) протягом усієї їхньої кар'єри як повноцінної гейші; жоден чоловік не живе в будинку гейші. Вони присвятили своє життя навчанню музиці, співу та танцям. Гейші отримують хороший дохід як артисти; однак велика частина цього доходу витрачається на уроки музики, уроки танців і кімоно. У багатьох гейш на все життя склалися зв'язки з клієнтами і навіть їхніми сім'ями. Їх присутність загалом сильно вплинула на японське суспільство та зберегла японську історію.

На сучасних сайтах, що рекламують послуги гейш, не знайти жодної згадки про сексуальні послуги - скоріш основою реклами є можливість відчувати «омотенаші - традиційну японську гостинність»[toki, 2022]

Але не зважаючи на зростання інтересу до Японії, багато дослідників вказують, що кількість гейш поступово зникає. Розглянемо докладніше їхні аргументи. У статті Юста Нуссельдера (Нідерланди) вказується, що зникнення гейш пов'язано з тим, що: «Багато іноземців прийняли їх за традиційних повій, що абсолютно неправильно» [Nusselder, 2022]. Якщо розглядати феномен гейш в такому контексті, тоді рішенням проблеми є просвітницька робота та інформування дівчат щодо корисності для культури відродження інституту гейш, відвідування яких є унікальним поєднанням візиту на концерт, в кав'ярню та до психолога – ще й з зануренням в японську культуру. Як зазначає автор статті, зараз точна кількість

цих жінок невідома. За його оцінками, «у Кіото близько двохсот гейш. У Японії їх близько чотирьохсот. У 1920 році їх було близько 80 000, але зараз менше 1000 гейш» [Nusselder, 2022]. Однак автор не втрачає оптимізму і пропонує таке вирішення проблеми: «Ви можете розглянути безліч варіантів зустрічей з гейшами в Японії» [Nusselder, 2022]. Свої слова він підтверджує детальним поясненням, де і о котрій можна зустріти справжню гейшу, як поспілкуватися з нею і як потрапити на чайну церемонію, яку проводить гейша або її учениця – майко. Також автор статті підкреслює, що гейшами можуть стати й іноземні дівчата: «Хоча гейші традиційно є японками, іноземки також можуть записатися в гейші, якщо вони володіють японською і готові пройти навчання» [Nusselder, 2022].

Українська дослідниця Мачебрда Н. у своїй роботі «Феномен гейші в японській культурі» розглядає цю тему в схожому ракурсі і намагається відновити історичну справедливість, зазначаючи, що гейші були уособленням японської культури: «Гейші відігравали велику роль у політиці країни, вони були присутні на всіх банкетах, де розважали гостей і тим самим справляли гарне враження про свою країну. Тільки гейші у всій країні вміли правильно носити традиційний японський одяг – кімоно, зберігали у недоторканності стародавні японські традиції. Гейша користувалася великим повагою в суспільстві, була втіленням жіночності» [Мачебрда, 2013].

На жаль, в тому, що у іноземців склалося неправильне судження про гейшах, були винні не лише іноземні люди, а й самі жителі Японії: «У спотворення образу гейші зробили свій внесок американські солдати в часи Другої Світової війни. Гейшами вони називали японок, що віддавалися їм. Власне, ці японки були повії - «юдзе», яких наряджали у яскраві кімоно та примушували фарбувати обличчя у білий колір, наслідуючи цим гейш. Так дуже швидко в очах іноземців «живий витвір мистецтва» перетворився на представницю найдавнішої професії – повію» [Мачебрда, 2013].

Крім історичних причин, образ гейші в сучасності псує мода на спрощений образ гейш в масовій культурі: «Велику роль у спотворенні образу гейш внесла сучасна поп-культура. Поява певних романів, присвячених гейшам, екранізаціям, появі зірок шоу-бізнесу в образі «гейш» – все це наклало певний відбиток на сприйняття гейш, як жінок східної культури». Як можливе вирішення цієї проблеми, автор пропонує «спиратися на твори класичних японських авторів», якщо виникає бажання дізнатися більше про культуру» [Мачебрда, 2013].

Стаття «Чи існують справжні гейші в сучасній Японії» також стверджує, що професія гейші стрімко зникає: «У сучасній Японії гейш залишилося мало – всього близько тисячі, в той час як століття тому їх налічувалося з десятки тисяч» [2]. Однією з причин зменшення гейш автор статті визначає зміну столиці Японії: коли столицею стало Токіо, до нього з Кіото поїхала «верхівка» – політики і чиновники – адже саме вони були і є основним джерелом заробітку гейш. Також важливим є той факт, що справжні гейші намагаються не потрапляти на очі туристам: «на фотографіях, зроблених туристами, присутні аж ніяк не гейші, а майко, їхні учениці, або зовсім переодягнені актриси» [2].

Таким чином, можна визначити основні причини зменшення кількості гейш:

- Негативний вплив поп-культури на даний феномен;

- Незнання іноземцями культурних особливостей цієї професії, як наслідок – зрівняння гейш із жінками зовсім інших професій і роду занять;
- Перенесення столиці із Кіото в Токіо, що спричинило втрату потенційних клієнтів;
- Суцільна глобалізація, яка несе за собою розмиття культурних границь та знецінення багатьох культурних і національних особливостей, зокрема феномену гейш.

Багато західних досліджень також вказують на зменшення показників, але варто звернути увагу на альтернативну думку, яка опублікована в англomовному джерелі: «Насправді кількість гейш більше не зменшується, вони фактично повільно зростають протягом останніх приблизно 12 років!» [Geiko and Maiko, 2022]

Рис. 1 Майко Умехіна (Умено Окія) з Камісічікена в садах храму Конкайкоміодзі в Кіото.

Історична довідка показує, що зменшення гейш наприкінці ХХ століття – це побутові фактори, які зараз вже не мають впливу: «У 1944 році всі кагаї в Японії були закриті за розпорядженням уряду через війну. Уряд більше не хотів, щоб хтось витрачав гроші, час і ресурси на кагаї, і їм також потрібно було все більше фабричних робітників для виробництва військової техніки та боєприпасів. Також ставало просто неможливим відповідати високим стандартам району гейш з нормуванням їжі та інших повсякденних товарів. Після закриття багато колишніх гейш були більш-менш змушені працювати на фабриках (які часто бомбили), пішли жити до членів сім'ї або змушені були шукати інший спосіб виживання. Протягом останніх місяців війни, особливо взимку, багато людей просто загинули від бомбардувань, голоду чи холоду, і багато гейш також.

Наприкінці 1945 року уряд знову відкрив кагаї, які зараз були зайняті самовідбудовою. Тепер їм довелося спробувати знайти якомога більше жінок, які працювали там раніше, але вони так і не повернулися до початкової кількості. Оскільки Японія була дуже бідною протягом кількох років після війни, кагаї також знадобився деякий час, щоб повернути стійку клієнтську базу».[Geiko and Maiko, 2022]

Таким чином війна та загибель людей стало перервою в інтересі до гейш, але не крапкою в їхньої історії. В 60-ті та 70-ті роки кількість гейш після відновлення економіки теж могла б відновитися, але змінилася епоха. Перед жінками відкрилися нові перспективи – престижні університети та робочі місця, які раніше були відкриті тільки для чоловіків, зараз поступово стали можливими і для жінок – спочатку на заході, а потім і в Японії. На фоні такого широкого спектру можливостей для дівчат повернення до професій домогосподарки або гейши здавалося вкрай старомодним.

Японія відома як країна ефективного менеджменту і проблема гейш не стала виключенням: «Гейші та традиційна культура загалом знову почали привертати увагу на початку 2000-х із появою Інтернету. Все більше і більше гейш, іноді окій і очай, а в окремих випадках навіть цілих районів, вирішили, що їм потрібно більше відкритися для широкої публіки, якщо вони хочуть, щоб їхня культура вижила. Гейші почали з'являтися в документальних фільмах і телевізійних програмах, писали автобіографії про своє життя та, з появою соціальних медіа, почали створювати присутність у соціальних мережах.

Окія та Очая також почали розробляти власні веб-сайти, де описували свої послуги та куди потенційні рекрути могли подати заявку. Примітно, що зараз багато окій дозволяють дівчатам подавати заявки через Інтернет, хоча це залежить від району, а зрештою – від рішення власниці закладу.

І ця стратегія спрацювала: не тільки великі, добре відомі kagai отримали членів, але й менші також набирають членів! У Японії є кілька міст, які також започаткували програми підтримки нових гейш у фінансовому плані, у Кіото також є така програма, Фонд Оокіні Зайдан, але я не думаю, що ця програма була заснована містом»[Geiko and Maiko, 2022]].

У французько-німецькому документальному фільмі «Geisha - Die Blume der Dämmerung/Geisha - le crépuscule des fleurs», який був знятий у 2004 році, було зазначено, що в Японії на той час було менше 1000 гейш. Найконсервативніші оцінки на сьогодні становлять щонайменше 1200, багато людей навіть вважають, що їх понад 1500, але приблизно 1300 здається найбільш реалістичним. Наразі 268 Maiko та Geiko активні тільки в Кіото, і вже є кілька Misedashi та Erikae, які мають відбутися цієї осені, тому все виглядає досить добре». [Geiko and Maiko, 2022]

В Японії постійно намагаються скласти «дніючі реєстри гейш», але скаржаться на те, що наведені дані можуть бути не точними.

Кількість гейш за результатами опитування Ханамачі

Хачіодзі: 19

Сімбаші: близько 60

Акасака: 22

Йошічо: 7 Кагуразака: 20 Асакуса: 26

Мукодзіма: близько 90 Усього: 244 [Yomiuri Shimbun, 2015].

Висновок «мапування проблеми» після опитування такої: кількість гейш в цілому в країні значно скоротилась порівняно з історичними рекордами - на піку розвитку в кожному регіоні гейш були сотні чи навіть тисячі гейш. Але при цьому кількість гейш у Хатіоджі та Карюкай відчутно зростає за останні 50 років, тому що Токуо Kagyukai Information House активно рекламує та поширює інформацію про центри гейш [『京都花街の経営学』西尾久美子2007].

Важливо розуміти, що в популяризації гейш використовується не тільки лозунг «повернення до традицій», тому що в історичній перспективі гейші не тільки зберігали старі форми мистецтва, як сьогодні, а скоріше практикували те, що було модним: «Вони також були законодавцями моди. Для чоловіка вищого середнього класу і вище було цілком нормально, навіть очікувано, регулярно відвідувати озашікі, а оскільки було так багато людей, які бажали їх підтримати, майже кожна гейша також мала данну, покровителя» [Wang, 2021].

Останнім часом виникає все більше асоціацій сприяння розвитку гейш. Наприклад маніфест Асоціації сприяння розвитку гейш саппоро в своєму маніфесті на сайті зазначає: «Окрім необхідності зберегти світло традиційної культури гейш і передати його майбутнім поколінням, асоціація також працює над відродженням туризму у відповідь на збільшення кількості іноземних туристів, які відвідують Японію, які цікавляться японською культурою, виявлення та виховання молодих наступників і створення місця, де вони можуть відігравати активну роль. [Асоціація сприяння розвитку гейш Саппоро, 2022]

Приклад одного з оголошень про набір гейш:

Обов'язки	Відповідати очікуванням клієнтів власними навичками, такими як виступ на татамі, а також розмова та уважність у барі
Як отримати посаду	Після закінчення неповної середньої школи належить до контори та пансіону «Окія». Після п'яти-шести років навчання вони стають гейшами, вправляючись у танцях, нагауті, музиці та чайній церемонії вдень, а вночі — на татамі.
Необхідні здібності/здібності	<ul style="list-style-type: none"> • Природна зовнішність і знання • Чесність, позитивність, скромність тощо.
дохід	Майко — учень, щоб стати гейшею, і в основному не отримує жодного доходу, наприклад зарплати. Однак окія несе всі витрати на життя майко, включаючи плату за костюми та репетиції. Допомога від 10 000 до 20 000 ієн на місяць

Є ще один фактор, який стримує розвиток традиції гейш, і цей фактор не очевидний для більшості західних вчених. Дослідження японського юриста показує, що прийняття у 1954 році Указу про трудові стандарти для молодих дівчат як закону, що регулює трудові стандарти для неповнолітніх, які працюють як «хандьоку» та «шікомі» (19 червня 1954 року, Указ Міністерства праці № 16). Законом передбачено, що жінкам до 18 років заборонено займатися випивкою (ст. 8, п. 44) і розважальним бізнесом (ст. 8, п. 45).

Як показує дослідження японських юристів: «Закон про трудові стандарти та пов'язані з ним закони могли унеможливити роботу бізнес-моделі гейш за контрактом із будинком гейш. У 1954 році директор Бюро у справах жінок і неповнолітніх Міністерства праці звернувся до керівників відділів у справах жінок і

неповнолітніх у кожній префектурі, заявивши, що між гейшами і майко існують трудові відносини, і що гейші піддаються репресіям за Закон про трудові норми (5 листопада 1954 р., Фубацу № 363, «Щодо змін у веденні бізнесу гейш»)[Мацуда, 2015].

Гейші потрапили під заборону разом з проститутками, і щоб захистити інтереси гейш, японський уряд ввів «Систему реєстрації гейш» — це система, в якій реєстраційний комітет гейш перевіряє виконавське мистецтво жінок, які бажають приєднатися до асоціації гейш, і лише тим, хто пройшов, дозволяється приєднатися. Мета полягала в тому, щоб «жінки-повії», які не оволоділи сценічним мистецтвом, не переходили на гейш лише за назвою після вступу в силу «Закону про боротьбу з проституцією». Столичний уряд Токіо визначив гейшу як «ту, хто розважає гостей переважно піснями і танцями в японському стилі», і була «зарєєстрована організацією, яка визнає відсутність перешкод для збереження звичаїв» [Мацуда, 2015].

У 1959 році Рада проти проституції подала запит на систему реєстрації гейш до Національної комісії громадської безпеки у відповідь на петицію Національної асоціації гейш (Члени Ради проти проституції, 1959). Їхня мета полягала в тому, щоб «встановити унікальність гейш та забезпечити її статус» шляхом ухвалення постанов, які зробили систему реєстрації гейш обов'язковою по всій країні. У цьому ж тексті Рада проти проституції пояснила, чому на гейш, які є «законними жінками-професіоналами», стали дивитися зневажливо так само, як на повії. — саме через те, що юридичне визначення професійних стандартів професії гейш ототожнювалось з розвагою з жінками за гроші, що значно спрощує та спотворює образ гейші [Мацуда, 2015].

Доки японський уряд займається юридичними тонкощами врегулювання статусу гейш, з'явився ще один фактор, який не свідчить на користь того, що дівчата будуть в майбутньому обирати професію гейші. І це гра на сямісені.

В епоху появи цифрових технологій, коли синтезатор та комп'ютер можуть зробити музику на будь-який смак, витратити роки зусиль на те, щоб навчитися грати на дуже складному старовинному сямісені виглядає трохи анахронічним.

長明の稽古に打ち込む恵美華さん（東山区で）

Рис. 3 Гра на сямісені

У п'яти районах гейш Кіото спостерігається зменшення кількості гейш (гейко), які відповідають за виступи та співи. Еміка, яка живе в Гіон Кобу (район Хігасіяма), є рідкістю в кварталах гейш, і переїхала в сільську місцевість після закінчення університету.

Також серйозним випробуванням для гейш стали землетрус в 2011 році, фінансова криза 2008 та коронакриза 2019-2020. Але після кожної кризи гейші відроджувались як «птахи фенікси».

ВИСНОВКИ

Розглянув цю проблему можна побачити декілька тенденцій.

1) Японський уряд та діячі культури моніторять кількість гейш та пропагандують професію гейши як важливу та корисну, частину японської культури, без якої не можна відчувати «японську гостинність». Тому не можна говорити о виключно зменшенні кількості гейш, тому що цей процес нелінійний і має багато аспектів. Так, у порівнянні з епохою Едо, коли гейша була майже єдиною розвагою, кількість гейш зменшилась, але в цілому в результаті ефективного менеджменту та популяризації гейш, їхня кількість потрохи зростає.

2) Поп-культура в цілому негативно впливає на процес відновлення кількості гейш, популяризує гейш під дещо неправильним кутом, все ж і позитивний ефект тут є: завдяки поп-культурі величезна кількість людей взагалі вперше почула і дізналася про гейш, а це вже крок у вірному напрямку до відновлення даного культурного феномену.

Гейші успішно зберегли своє історичне значення в авангарді японського суспільства. Вони регулярно роблять внесок в економіку Японії, популяризує феномени кімоно та сямісену та послуги вчителів, перукарів та інших знавців традиційної японської культури. Згідно з уявленнями поп-культури, вони також є чудовим антистресс засобом для чоловіків — і тут ми стикаємось з проблемою об'єктивації — чи дійсно «бути засобом для чоловіка» є мрією жінки?

Тому поп - реклама «задоволення та втечі від реальності» в домах гейш не вирішить проблему зменшення гейш, хоча могла б збільшити інтерес покупців послуги, але в глобальній перспективі тільки б сприяла зменшенню гейш, бо зіпсувала б їм репутацію і дівчата знову не хотіли би йти вчитися на гейшу. Більш ефективним в довгостроковій перспективі є реклама гейши як особистості, яка є знавцем культурних традицій та психології - тому в цілому слід визнати зусилля японського уряду достатньо ефективними і виразити надію, що поступово кількість гейш збільшиться.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мачеброта, Н. 2013. Феномен гейші в японській культурі. *Гендерна проблематика та антропологічні горизонти*. URL -<https://eprints.oa.edu.ua/5501/1/19.pdf>
2. Чи існують справжні гейші в сучасній Японії 2020 <https://uaeu.top/yizha-i-napoi/chisnyut-spravzhni-gejsi-v-suchasnij-yaponiji.html>
3. Fur, K. 2016. The Evolution and Resurgence of the Geisha Profession 1937 to 1965. <https://www.researchgate.net/publication/304394081>

4. Geiko and Maiko. 2022 <https://geimei.tumblr.com/post/178222409600/hi-what-causing-the-decrease-in-geisha-number#:~:text=In%201991%2C%20the%20bubble%20economy,further%20decrease%20of%20Geisha%20numbers>
5. Nusselder, J. 2022. Joost Geiko, Geisha or Maiko? The differences and the culture. <https://www.bitemybun.com/geiko-geisha/>
6. Wang, S., 2021, CNN Tokyo, Japan Last of Tokyo's geishas cling to a disappearing trade <https://edition.cnn.com/style/article/geishas-tokyo-disappearing-trade/index.html>
7. Toki. 2022. <https://www.toki.tokyo/experience/geisha>
8. Yomiuri Shimbun. 2022. <https://info.yomiuri.co.jp/english/history.html>
9. Голден А. Мемуари гейші, 2005 http://loveread.ec/view_global.php?id=9138
10. さっぽろ芸妓育成振興会事務局 (Асоціація сприяння розвитку гейші Саппоро). 2022. URL - <https://www.sapporo-cci.or.jp/geigi/about/>
11. 『京都花街の経営学』西尾久美子2007 東洋経済新報社 https://www.tokyo-geisha.com/html/article/number_of_geisha2015.php
12. 芸妓という労働の再定位—労働者の権利を守る諸法をめぐって (Matsuda, Yu. 2015 Переорієнтація праці гейш: закони про захист прав працівників). https://www.ritsumei-arsvi.org/publication/center_report/publication-center17/publication-256/

Romanika Ulyana

GEISHI PHENOMENON IN THE CONTEXT OF MODERN SOCIO-CULTURAL PROCESSES

The article is devoted to the analysis of the problem of reducing the number of geisha and the effectiveness of the methods used by the Japanese government to solve this problem.

Our research show that

1) The Japanese government and cultural figures monitor the number of geisha and promote the geisha profession as an important and useful part of Japanese culture, without which one cannot experience "Japanese hospitality". Therefore, we cannot talk about exclusively reducing the number of geisha, because this process is non-linear and has many aspects. If we compared to the Edo period, when geisha was almost the only entertainment, the number of geisha has decreased, but overall, as a result of effective management and popularization of geisha, their number is gradually increasing.

2) Pop culture as a whole has a negative effect on the process of restoring the number of geisha, popularizing geisha from a slightly wrong angle, but there is a positive effect here: thanks to pop culture, a huge number of people generally heard and learned about geisha for the first time, and this is already a step in the right direction to restore this cultural phenomenon.

Geisha have successfully maintained their historical significance at the forefront of Japanese society. They regularly contribute to the Japanese economy by popularizing the phenomena of kimono and shamisen and the services of teachers, hairdressers and other connoisseurs of traditional Japanese culture. According to pop culture perceptions, they are also great stress relievers for men - and here we run into the problem of objectification - is "being a man's remedy" really a woman's dream?

Therefore, pop advertising of "pleasure and escape from reality" in geisha houses will not solve the problem of reducing geishas, although it could increase the interest of buyers of the service, but in the global perspective it would only contribute to the decrease of geishas, because it would spoil their reputation and girls would not want to go again study as a geisha. More effective in the long term is the advertisement of geisha as a person who is a connoisseur of cultural traditions and psychology - therefore, in general, the efforts of the Japanese government should be recognized as sufficiently effective and the hope that the number of geisha will gradually increase.

Key words: geisha, geiko, maiko, kagai.

Стаття надійшла до редакції 19.12.2022

Østergaard, E. (2017). *Only beauty? Aspects of an aesthetic-sensitive science education*. Paper presented at ESERA conference, Dublin City University, Dublin, Ireland, August 2017. Retrieved May 8. 2020 from https://keynote.conference-services.net/resources/444/5233/pdf/ESERA2017_0601_paper.pdf

Østergaard, E. (2019). The attentive ear. *Journal of Aesthetic Education*, 53(4), 49-70. doi: 10.5406/jaesteduc.53.4.0049

Edvin Østergaard[233]

Pugh, K. J. & Girod, M. (2007). Science, art, and experience: Constructing a science pedagogy from Dewey's aesthetics. *Journal of Science Teacher Education*, 18(1), 9-27. doi: 10.1007/s10972-006-9029-0

Root-Bernstein, R. S. (2002). Aesthetic cognition. *International Studies in the Philosophy of Science*, 16(1), 61-77. doi: 10.1080/02698590120118837

Roth, W.-M. (2015). *Enracinement* or the earth, the originary ark, does not move: on the phenomenological (historical and ontogenetic) origin of common and scientific sense and the genetic method of teaching (for) understanding. *Cultural Studies of Science Education*, 10(2), 469-494. doi: 10.1007/s11422-014-9606-z

Shubnikov, A. V., & Koptsik, V. A. (1974). *Symmetry in Science and Art*. Plenum Press: New York. doi: 10.1007/978-1-4684-2067-8_12

Weinberg, S. (1992). *Dreams of a Final Theory*. Pantheon Book: New York.

Wickman, P.- O. (2006). *Aesthetic Experience in Science Education: Learning and Meaning- Making as Situated Talk and Action*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Ass. doi: 10.4324/9781410615756